

Consultatie Wet werkelijk rendement box 3

MJM Koning

Dordrecht, 19 oktober 2023

Toelichting bij de beantwoording van Vraag 1:

Problemen bij vermogensbelasting

In het stelsel van vóór 2001 werd het jaarlijks vastgestelde vermogen belast met 0,7 % vermogensbelasting. Daarnaast werd inkomstenbelasting geheven over de daaruit verkregen directe inkomsten (opbrengsten minus kosten). De waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen werd niet in de heffing betrokken en bleef dus onbelast.

De MvT bij het wetsvoorstel noemt twee problemen waarvoor destijds een oplossing werd gezocht: bepaalde financiële producten zetten directe inkomsten, zoals rente en dividend, om in 'indirecte' waardestijging. Daarnaast maakte de aftrekbaarheid van financieringsrente beleggen met geleend geld aantrekkelijk.

Hoewel verschillend gedacht kan worden over de vraag of dit werkelijk 'problemen' zijn moet erkend worden dat zij een negatief effect hadden op de belastingopbrengst. In elk geval hadden de gevolgen ervan gemakkelijk kunnen worden ingedamd door het wettelijke begrip 'inkomsten' aan te scherpen en de aftrekbaarheid van financieringsrente te beperken.

Box 3 als oplossing

Niettemin werd met de invoering van box 3 gekozen voor een nieuw stelsel waarin een 'vermogensrendement' wordt belast met inkomstenbelasting. Dankzij forfaitaire vaststelling van dit rendement kon in het midden worden gelaten wat het begrip 'vermogensrendement' precies inhield. Belangrijker was echter dat op die manier een discussie over de vraag of de jaarlijkse waardemutaties van alle vermogensbestanddelen daarin moesten meetellen werd vermeden. Te voorzien was immers dat er dan veel lastige vraagstukken en grote uitvoeringsproblemen in het verschiet zouden liggen. Zodoende kon, door het etiket 'vermogensrendement' op een forfaitair percentage te plakken de suggestie gewekt worden dat waardemutaties meetelden, terwijl zij als zodanig toch niet in de heffing werden betrokken. Zo bleef ook de belastingopbrengst robuust ... (waardemutaties kunnen immers ook negatief zijn).

In feite is de term 'vermogensrendementheffing' misleidend: *de facto* wordt immers niet het rendement, maar – net als voorheen – het vermogen belast. Met die term is ook de illusie in stand gehouden dat er 'inkomsten' belast worden. Het langdurige voortbestaan van die illusie heeft het idee doen postvatten dat het 'rendement' belast zou moeten worden. Het feit dat onduidelijk, en voor belastingplichtigen ook niet kenbaar was wat daarmee precies wordt bedoeld heeft er niet aan in de weg gestaan dat dit idee een eigen leven is gaan leiden. Als gevolg daarvan ligt er nu een wetsvoorstel dat beoogt (in plaats van het fictieve) het 'werkelijke rendement' te belasten.

Middel erger dan de kwaal

Niet alleen ontbrak van meet af aan duidelijkheid over het begrip 'vermogensrendement', de regels van het box 3-stelsel zijn ook steeds complexer geworden, en daarmee voor belastingplichtigen ondoorgroenderlijker en voor de Belastingdienst moeilijker uitvoerbaar. Hoewel belastingplichtigen wettelijk verplicht zijn om aangifte te doen mogen zij het vermogensrendement niet zelf invullen; dat doet het wettelijke stelsel, ongeacht het werkelijk gerealiseerde rendement en de risico's die daarbij zijn gelopen. Het behoeft geen betoog dat velen dat ervaren als onrecht en geïnstitutionaliseerd wantrouwen. Objectiever

geformuleerd: het stelsel is te ver doorgeschoten in de eigen (ambtelijke) denkwereld en heeft de aansluiting met de belevingswereld van de belastingplichtige verloren. Daarnaast heeft de toegenomen complexiteit ook bijgedragen aan de overbelasting van de Belastingdienst.

Uiteindelijk is nu duidelijk geworden dat het stelsel onrechtmatig is: Peter Wattel, Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad, heeft – evident terecht – geconcludeerd dat geen enkel vooraf bepaald forfait de per belastingplichtige verschillende werkelijkheid voldoende benadert om op alle belastingplichtigen te kunnen worden toegepast.

Kortom, het middel (box 3) is erger geworden dan de kwaal (problemen bij vermogensbelasting).

Beter ten halve gekeerd ...

Het wetsvoorstel borduurt voort op het ongefundeerde idee dat het 'indirecte rendement' (alle waardemutaties van alle vermogensbestanddelen) in de heffing moet worden betrokken. Het houdt daardoor de inherente nadelen van het huidige stelsel in stand, sterker nog, er komen nieuwe nadelen bij (deze opsomming is niet uitputtend):

- Door toevoeging van nieuwe regels en uitzonderingen verhoogt het wetsvoorstel de complexiteit, terwijl er juist behoefte is, zowel bij de belastingplichtigen als bij de Belastingdienst, aan vereenvoudiging.
- De toename van de complexiteit en daarmee ook van het risico op bezwaar- en beroepsprocedures kan leiden tot additionele uitvoeringsproblematiek en ondermijning van de belastingmoraal. Het wantrouwen jegens de overheid en de Belastingdienst wordt er eerder door aangewakkerd dan weggenomen.
- De administratieve lasten voor belastingplichtigen en 'ketenpartners' nemen toe; meer belastingplichtigen zullen zich genoodzaakt voelen om een betaalde belastingadviseur in te schakelen.
- Als gevolg van de verliesverrekeningsdrempel worden wisselende rendementen zwaarder belast dan stabiele.
- De benodigde uitvoeringscapaciteit van de Belastingdienst, die nu al kwalitatief en kwantitatief tekortschiet, neemt substantieel toe.
- De belastingopbrengst wordt onzekerder en zal met name in jaren waarin de waardemutaties van bepaalde categorieën vermogensbestanddelen (bijvoorbeeld aandelen) negatief zijn terugvallen.

Resumerend is het, mede gezien het feit dat dat nog een flink aantal jaren aan voorbereiding zou vergen, zeer de vraag of het wetsvoorstel wel uitvoerbaar is. Het ontbeert de noodzakelijke eenvoud, consistentie en inzichtelijkheid.

Het is echter onnodig zich alle eraan verbonden nadelen en moeilijkheden op de hals te halen. De oorspronkelijk gesignaleerde problemen bij vermogensbelasting kunnen immers veel eenvoudiger worden opgelost!

Een terugkeer naar het stelsel van vóór 2001 ligt dan ook voor de hand. Niet alleen qua uitvoering en qua robuustheid van de opbrengst, maar ook uit juridisch, bestuurlijk en zelfs politiek oogpunt, verdient dat de voorkeur. Weliswaar moet daartoe de vermogensbelasting opnieuw worden ingevoerd, maar de inkomstenbelasting wordt eenvoudiger en beter uitvoerbaar. Zo is de complicerende combinatie van vermogensaanwasbelasting en vermogenswinstbelasting dan niet nodig.

Het is tenslotte ook de eerlijkste oplossing: het oude stelsel was rechtmatig, de belastingplichtigen begrepen het, de Belastingdienst kon het uitvoeren en controleren, met respect voor de beginselen van behoorlijk bestuur (waaronder met name het

gelijkheidsbeginsel) en de opbrengst was redelijk robuust. Er hoeft nog slechts een goede oplossing van de gesignaleerde 'problemen' aan te worden toegevoegd.
Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald!